

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ

«ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ »

Α΄. - Γενικό μέρος

1. - Αποτελεί σταθερή επιλογή της Ελληνικής δημοκρατικής Πολιτείας η ουσιαστική προώθηση της ισότητας ενώπιον του νόμου και η εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων. Η επιλογή αυτή έχει ως θεμέλιο το άρθρο 2 του Συντάγματος το οποίο καθιστά πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας το σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου και την παρ. 2 του άρθρου 5 του Συντάγματος το οποίο απαγορεύει κάθε διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων.

2. - Η Ελλάδα, παράλληλα, συμμετέχει στις προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία αντίκεινται ευθέως στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και του κράτους δικαίου, αρχές στις οποίες θεμελιώνεται η Ευρωπαϊκή Ένωση και είναι κοινές στα κράτη μέλη. Ειδικότερα, η ανάγκη καταπολέμησης των εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας προκύπτει από την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων με βάση τα ιδιαίτερα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά ομάδων ή προσώπων (όπως η φυλή, το χρώμα, η θρησκεία, οι γενεαλογικές καταβολές, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή) και θεμελιώνεται στα δικαιώματα της ανθρώπινης ελευθερίας και αξιοπρέπειας και στις αρχές της δίκαιης και ίσης

μεταχείρισης, που κατοχυρώνονται σε πολλά διεθνή κείμενα και συμβάσεις, όπως π.χ. στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε. (άρθρα 1 και 2), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και στο όμοιο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (αντίστοιχα άρθρο 2), στη Διεθνή Σύμβαση «περί καταργήσεως πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων» της 7-3-1966 (Ν.Δ. 494/1970), στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (άρθρο 14) και στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρα 21 και 22). Στην ελληνική έννομη τάξη οι παραπάνω αρχές και δικαιώματα κατοχυρώνονται ιδίως στα άρθρα 2§1, 5§2 και 20§1 του Συντάγματος.

3.- Οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές εκδηλώσεις συνιστούν απειλή για τις ομάδες και τα πρόσωπα, που γίνονται στόχος τους, γι' αυτό απαιτείται η παροχή από το κράτος αυξημένου βαθμού προστασίας με τη λήψη ποικίλων μέτρων χρησιμοποιώντας, μεταξύ άλλων, και τα μέσα του ποινικού δικαίου, ώστε να επιβάλλονται αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις τόσο κατά των φυσικών προσώπων τα οποία διαπράττουν τέτοια εγκλήματα, όσο και κατά των νομικών προσώπων που εμπλέκονται με οποιοδήποτε τρόπο σε αυτά.

4.- Στην ελληνική έννομη τάξη, οι συμπεριφορές που αποβλέπουν σε φυλετικές διακρίσεις έχουν ποινικοποιηθεί, ως ένα βαθμό, από τον ν. 927/1979. Δεδομένου, όμως, ότι ο παραπάνω νόμος έχει εφαρμοστεί ελάχιστα και ήδη κρίνεται ανεπαρκής, ενόψει των σοβαρών προκλήσεων που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα μας κατά τη μετάβασή της σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, όπου η ισότιμη προστασία όλων των ατόμων, ανεξάρτητα από τα ιδιαίτερα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους ή τον γενετήσιο-σεξουαλικό προσανατολισμό τους, προβάλλει ως πρωταρχική υποχρέωση του

κράτους. Για το λόγο αυτό θεωρείται επιβεβλημένη η εισαγωγή ενός επικαιροποιημένου και βελτιωμένου νομοθετήματος, σε αντικατάσταση του προηγούμενου, ώστε να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικότερα οι σοβαρές μορφές εκδήλωσης ρατσιστικών και ξενόφοβων συμπεριφορών.

5.- Με τον παρόντα νόμο θεσπίζεται το γενικό πλαίσιο ρύθμισης για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου σύμφωνα με την Απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου της ΕΕ της 28^{ης} Νοεμβρίου 2008, η οποία βασίζεται στην προϊσχύσασα Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και ιδίως στα άρθρα 29, 31 και 34§2 στοιχ. β' (ήδη άρθρα 67§3 και 83 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης), ώστε να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη προσέγγιση του ποινικού δικαίου των κρατών-μελών αναφορικά με την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση των εκδηλώσεων ρατσισμού και της ξενοφοβίας, καθώς και των εγκλημάτων που τελούνται με τέτοια κίνητρα. Ο νόμος αυτός βασίζεται επίσης και στην από 7 Μαρτίου 1966 Διεθνή Σύμβαση «περί καταργήσεως πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων» που κυρώθηκε με το Ν.Δ. 494/1970 και οι επιταγές της οποίας είχαν υλοποιηθεί με τον ν. 927/1979 που καταργείται με τον παρόντα νόμο.

6. - Κάθε προσπάθεια ποινικοποίησης των εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας ενέχει τον κίνδυνο προσβολής του ατομικού δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης (βλ. άρθρο 10 της ΕΣΔΑ και άρθρα 14-16 του Συντάγματος), γι' αυτό και το περιεχόμενο των σχετικών ποινικών τυποποιήσεων συναντά τα όριά του στα άρθρα 10§2, 14 και 17 της ΕΣΔΑ, στα άρθρα 19§§2, 3 και 21 του Διεθνούς Συμφώνου του ΟΗΕ για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και στα άρθρα 5§§1,2, 16§1εδ.2 και 25§3 του Συντάγματος. Κατά συνέπεια, πρέπει να αποφεύγεται η ποινική απαξίωση εκδηλώσεων που θεωρούνται εντελώς απρόσφορες να

οδηγήσουν στη θυματοποίηση συγκεκριμένης ομάδας ή προσώπου εξαιτίας των φυσικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους ή του γενετήσιου-σεξουαλικού προσανατολισμού τους. Για τούτο, και σε συμφωνία με το πνεύμα της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ κρίνεται σκόπιμο να ερευνάται η προσφορότητα κάθε συγκεκριμένης εκδήλωσης να παραγάγει άμεσο και επικείμενο κίνδυνο τόσο συνολικά για την ειρηνική και ομαλή κοινωνική συμβίωση, όσο και ειδικότερα για τα δικαιώματα της ομάδας ή του προσώπου κατά των οποίων στρέφεται.

7. - Με τις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου δημιουργείται ένα σύγχρονο και αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο για την καταπολέμηση των εκδηλώσεων ρατσισμού και της ξενοφοβίας, καθώς και των εγκλημάτων που τελούνται με τέτοια κίνητρα, καλύπτοντας συγκεκριμένες και ειδικότερες πτυχές του θέματος, εισάγοντας νομικά μέσα προστασίας και προβλέποντας αναλογικές και αποτελεσματικές κυρώσεις. Ειδικότερα:

α. - Εξασφαλίζεται ότι η διερεύνηση και ποινική δίωξη των εγκλημάτων ρατσισμού και ξενοφοβίας γίνεται αυτεπάγγελτα και δεν εξαρτάται από αναφορές ή καταγγελίες των θυμάτων, τα οποία είναι συχνά ιδιαίτερω ευάλωτα και διστάζουν να κινήσουν δικαστικές διαδικασίες.

β. - Θεσπίζεται η διοικητική ευθύνη των νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων που εμπλέκονται με οποιοδήποτε τρόπο σε εκδηλώσεις ρατσισμού και ξενοφοβίας ή στη διάπραξη εγκλημάτων με τέτοια κίνητρα.

γ. - Επεκτείνεται η προστασία και σε ομάδες ή πρόσωπα που δεν προσδιορίζονται μόνο με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή τους αλλά και τον γενετήσιο-σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή την

ταυτότητα φύλου. Επίσης, εκτός από τις προσβολές εναντίον ομάδων ή προσώπων αξιόποινες θεωρούνται και οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές εκδηλώσεις που στρέφονται κατά πραγμάτων (κινητών ή ακινήτων), τα οποία χρησιμοποιούνται αποκλειστικά από τις παραπάνω ομάδες ή πρόσωπα (όπως π.χ. θρησκευτικά αντικείμενα, εθνικά σύμβολα, οίκοι λατρείας, χώροι διαμονής, εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας, κλπ.).

δ. - Παρέχεται το δικαίωμα παράστασης πολιτικής αγωγής νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων, που εδρεύουν στην Ελλάδα, σε δίκες που αφορούν εγκλήματα του παρόντος και μόνο για την υποστήριξη της κατηγορίας, υπό την προϋπόθεση να περιλαμβάνονται, με οποιοδήποτε συμβουλευτικό καθεστώς (γενικό, ειδικό, roster) στο σχετικό κατάλογο που τηρείται από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ECOSOC).

Β´. - Ειδικό μέρος

1. - Στο άρθρο 1 αναφέρεται ο σκοπός του νόμου, που είναι η καταπολέμηση ιδιαίτερα σοβαρών εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, σύμφωνα με την Απόφαση-Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου της ΕΕ της 28^{ης} Νοεμβρίου 2008. Παράλληλα με το ίδιο άρθρο ορίζεται ότι η Ελληνική Πολιτεία στο πλαίσιο της καταπολέμησης, μέσω του ποινικού δικαίου, των ιδιαίτερα σοβαρών εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, σέβεται απολύτως τα θεμελιώδη δικαιώματα και αρχές που αναγνωρίζονται από τις διεθνείς συνθήκες και λαμβάνει κάθε αναγκαίο και ανάλογο μέτρο για την αντιμετώπιση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

2.- Με το άρθρο 2 ορίζονται οι προϋποθέσεις για την ποινική αξιολόγηση των εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, όταν στρέφονται όχι μόνο εναντίον ομάδων ή προσώπου, που διακρίνονται εξαιτίας των φυσικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους ή του γενετήσιου-σεξουαλικού προσανατολισμού τους ή της ταυτότητας φύλου, αλλά και εναντίον των πραγμάτων (κινητών ή ακινήτων), που χρησιμοποιούν αποκλειστικά αυτές οι ομάδες ή πρόσωπα (θρησκευτικά αντικείμενα, εθνικά σύμβολα, οίκοι λατρείας, χώροι διαμονής, εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας, κλπ.). Δεν αρκεί η απλή αφηρημένη πιθανολόγηση της έκθεσης σε κίνδυνο μιας ομάδας, ενός προσώπου ή πράγματος αλλά απαιτείται να εκτιμάται κάθε φορά η προσφορότητα του συγκεκριμένου κινδύνου, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις ειδικότερες συνθήκες και περιστάσεις μέσα στις οποίες εκδηλώνεται η υπό κρίση συμπεριφορά, όσο και την ενδεχόμενη προσβολή των γενικότερων συνθηκών που εξασφαλίζουν την ειρηνική και ομαλή κοινωνική συμβίωση. Εξάλλου, κρίνεται σκόπιμο να διατηρηθεί η προβλεπόμενη στον καταργούμενο Ν. 927/1979 ποινική απαξία της ομαδικής εκδήλωσης ξενόφοβων και ρατσιστικών συμπεριφορών είτε με τη σύσταση είτε με τη συμμετοχή σε ενώσεις προσώπων οποιασδήποτε μορφής που επιδιώκουν συστηματικά την τέλεση τέτοιων πράξεων.

3. - Στο άρθρο 3 προβλέπεται ειδικότερα η ποινικοποίηση των ξενόφοβων και ρατσιστικών συμπεριφορών που εκδηλώνονται με αφορμή τον εγκωμιασμό ή την κακόβουλη άρνηση ή την εκμηδένιση της σημασίας των εγκλημάτων γενοκτονίας, των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και των εγκλημάτων πολέμου, όπως αυτά ορίζονται στα άρθρα 6, 7 και 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, το οποίο έχει κυρωθεί με το Ν. 3003/2002, ή στο άρθρο 6 του Καταστατικού του Διεθνούς Στρατοδικείου που προσαρτάται στη Συμφωνία του Λονδίνου της 8^{ης} Αυγούστου 1945, εφ' όσον θεωρούνται πρόσφορες να οδηγήσουν στη θυματοποίηση

ομάδων ή προσώπων σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 3. Η ποινική απαξία των συγκεκριμένων συμπεριφορών συνίσταται στην κακόβουλη άρνηση ή εκμηδένιση ιστορικών γεγονότων, χωρίς, σε καμία περίπτωση, να επιδιώκεται η απαγόρευση ή ιδεολογική χειραγώγηση της επιστημονικής έρευνας. Γι' αυτό άλλωστε οι πράξεις αυτές τιμωρούνται μόνον εφ' όσον έχουν αναγνωριστεί ως εγκλήματα με αμετάκλητη απόφαση είτε ελληνικού είτε διεθνούς δικαστηρίου.

4. - Το άρθρο 5 προβλέπει την επιβολή αυστηρών διοικητικών κυρώσεων σε βάρος νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων που εμπλέκονται σε αδικήματα ρατσισμού και ξενοφοβίας, κατά το πρότυπο μιας σειράς αντίστοιχων ρυθμίσεων που έχουν εισαχθεί τα τελευταία χρόνια στην Ελληνική νομοθεσία σε εκπλήρωση διεθνών συμβατικών μας υποχρεώσεων, όπως το άρθρο 10 του Ν. 3560/2007 (διαφθορά), το άρθρο 51 του Ν. 3691/2008 (ξέπλυμα χρήματος) και κυρίως το άρθρο 41 του Ν. 3251/2004 (οργανωμένο έγκλημα, τρομοκρατία). Όπως και στο τελευταίο, η παρούσα διάταξη δεν περιορίζεται στις πράξεις που τελούνται «προς όφελος» του εμπλεκόμενου νομικού προσώπου (όπως προβλέπεται στην Απόφαση-πλαίσιο), αλλά καλύπτει όλες τις περιπτώσεις αδικημάτων που τελέσθηκαν «μέσω ή προς όφελος ή για λογαριασμό» νομικού προσώπου από φυσικό πρόσωπο που έχει εξουσία εκπροσώπησης ή εξουσιοδότηση για τη λήψη αποφάσεων ή κατέστησαν δυνατές από έλλειψη εποπτείας ή ελέγχου ενός τέτοιου προσώπου, ανεξαρτήτως δηλαδή της ύπαρξης σκοπού προσπορισμού οποιουδήποτε οφέλους υπέρ του νομικού προσώπου. Οι διοικητικές κυρώσεις επιβάλλονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, μπορούν δε, να είναι i) πρόστιμο από 15.000 έως 200.000 ευρώ, ii) ανάκληση ή αναστολή της άδειας λειτουργίας του για χρονικό διάστημα από έναν έως έξι μήνες ή απαγόρευση άσκησης της επιχειρηματικής

δραστηριότητας για το ίδιο χρονικό διάστημα και iii) αποκλεισμός από δημόσιες παροχές, επιχορηγήσεις, ενισχύσεις, επιδοτήσεις ή αναθέσεις έργων και υπηρεσιών, για το ίδιο χρονικό διάστημα. Καμιά κύρωση δεν επιβάλλεται χωρίς προηγούμενη κλήτευση του νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων προς παροχή εξηγήσεων στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Κατά τα λοιπά οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 6 του ν. 2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας, ΦΕΚ Α΄ 45). Περαιτέρω, εάν η πράξη φέρεται ότι τελέστηκε σε εκπομπή ραδιοφωνική ή τηλεοπτική, οι κυρώσεις που προβλέπονται από το παρόν άρθρο επιβάλλονται, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 15 παρ. 2 του Συντάγματος, από το ΕΣΡ, προς το οποίο διαβιβάζεται ο φάκελος από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Για την επιβολή των διοικητικών κυρώσεων και για την επιμέτρηση των κυρώσεων αυτών λαμβάνονται υπόψη ιδίως η βαρύτητα της παράβασης, η έκταση της βλάβης που αυτή προκάλεσε, ο βαθμός της υπαιτιότητας και η οικονομική κατάσταση του νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων, καθώς και η τυχόν υποτροπή του, ενώ, εξ άλλου η εφαρμογή των διατάξεων των προηγούμενων παραγράφων είναι ανεξάρτητη από την αστική, πειθαρχική ή ποινική ευθύνη των αναφερομένων σ' αυτές φυσικών προσώπων. Τέλος, οι πιο πάνω διατάξεις δεν εφαρμόζονται στο Κράτος, στα δημόσια νομικά πρόσωπα κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας, καθώς και στους διεθνείς οργανισμούς δημοσίου δικαίου.

5.- Στο άρθρο 6 ρυθμίζεται η παράσταση πολιτικής αγωγής σε δίκες που αφορούν τα εγκλήματα του παρόντος νόμου και κατοχυρώνεται το σχετικό δικαίωμα νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων που εδρεύουν στην Ελλάδα, ενώ τίθεται ως προϋπόθεση να περιλαμβάνονται, με οποιοδήποτε συμβουλευτικό καθεστώς (γενικό, ειδικό, roster), στο σχετικό κατάλογο που εκπονείται με

τρόπο αντικειμενικό και διαφανή από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ECOSOC).

6. - Με την προτεινόμενη στο άρθρο 7 του σχεδίου ρύθμιση προβλέπεται η εξασφάλιση της παρουσίας σε όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και μέχρι την έκδοση απόφασης από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, των αλλοδαπών θυμάτων ή ουσιωδών μαρτύρων στις περιπτώσεις αδικημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 187, 309 και 310 ΠΚ ή που τιμωρούνται σε βαθμό κακουργήματος και τελούνται σε βάρος της ζωής, της υγείας, της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας. Τα παραπάνω πρόσωπα, εάν βρίσκονται παράνομα στη Χώρα, δεν απελαύνονται μέχρι την έκδοση απόφασης από το πρωτοβάθμιο ποινικό δικαστήριο, υπό τον όρο ότι αυτά δεν αποτελούν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια.

7. - Με το άρθρο 8 καταργούνται ο προγενέστερος ν. 927/1979, όπως ίσχυε μέχρι σήμερα, καθώς και το άρθρο 39§4 του ν. 2910/2001.

8. - Τέλος, με το άρθρο 9 καθορίζεται η έναρξη ισχύος του νόμου από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.